

"חופים הם לפעמים געגועים..."

סכנה מרחפת מעל חופי הגליל המערבי!

יוחנן דרום, רכז שימור טבע וסביבה מחוז צפון, החברה להגנת הטבע

מסך 195 הקילומטרים של חופי ישראל, חופי הגליל המערבי נוטלים 25 ק"מ משפך נחל נעמן בדרום ועד לראש הנקרה שבצפון. ביחס למישור החוף בישראל, רצועת חוף קצרה זו שונה משאר חופי ישראל בכך שרוחבה מקו המים ומזרחה הוא צר ביותר והולך ונהיה דקיק עד היעלמות בראש הנקרה. זאת ועוד, ריחוקו של הגליל המערבי מדלתת הנילוס צפונה הביא לכך שאספקת חול ממקור זה – אשר ממילא הלך והצטמצם עם הקמת סכר אסואן – מועטה ביותר וכמעט שאינה ניכרת בו. עיקר החול בחוף זה הוא מקומי.

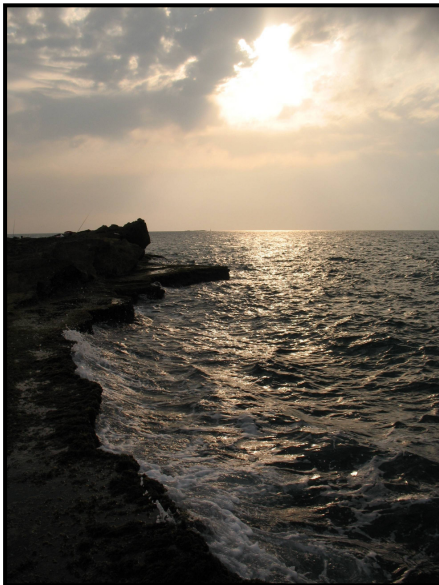
חשיבותה האקולוגית של רצועת החוף בחופי ישראל רבה. זהו פרוזדור אקולוגי בו הרוח והמים משמשים אמצעי תפוצה לאורגניזמים רבים. לכן, בגלל אקלימה הנוח, קלות המעבר ואפשרויות המסחר הגדולות, נמשך האדם להתיישב ברצועה זו ולהקים לאורכה יישובים רבים, כאשר חלקם הפכו ברבות הימים לערים גדולות שיצרו רצפים

ארוכים של בניני לאורך החוף. רצף בנייני זה קטע רצועה צרה זו ששימשה כפרוזדור מעבר ופגע קשות בבתי הגידול המיוחדים לאורך החופים במשך הדורות על ידי האדם.

הפגיעה האופיינית ניכרת גם בחופי הגליל המערבי. מתוך 25 ק"מ של קו חוף, 14 ק"מ תפוסים ע"י יישובים, ומתוכם 12 ק"מ על ידי הערים עכו ונהריה. אך גם יישובים חקלאיים כבוסתן-הגליל ושבי-ציון ממוקמים על קו החוף. אכן, גם בתחומי הערים עדיין נותרו חופים פתוחים וטבעיים יחסית אך גם אלה מתוכננים להיבנות אם יימשך הליך מימוש תכנית בניה ישנות. ולמרות זאת, טבלאות הגידוד בחוף העירוני של עכו ונהריה הנם ערכי טבע ונוף כה חשובים ומיוחדים ויש לשמרם גם אם הם מצויים במתחם העירוני.

למרות הרצועה הצרה של החוף הצפוני-מערבי, בסמיכות מידית אליה הוקמו עם השנים שימושי קרקע מזיקים אשר אינם נזקקים לרצועת החוף לשם הגשמת תכליתם. לדוגמה הוקם אזור התעשייה "מילוואת צפון" בצמידות גבוהה לחוף בצת (המצויים בסמיכות גבוהה לחוף וחלקם ייצרו מפגעים קשים - דוגמת האסבסט – שפגעו הן בסביבה העירונית אך גם בחוף, בים וברחבי

הגליל המערבי), מאגר קולחים ראש הנקרה, מחנות צבא, מטווח צבאי סן ג'ין, מתחם מגורונים לקליטת עלייה ועוד. שתי יחידות חוף פתוח עיקריות נותרו במישור החוף של הגליל המערבי. הצפונית היא מקטע החוף הכולל את החופים הסלעיים של ראש הנקרה, יחידת החוף החולי בשפך נחל בצת ובדרום מתחם החופים המפורצים וטבלאות הגידוד של הגן הלאומי אכזיב. רצועת החולות במרחב חוף זה צרה מאד, ומשולבים בה מקטעים גדולים של רכס הכורכר הסמוך לים. באזור שפך נחל בצת נוצר גוש חולות רחב יחסית אל תוך היבשה. התנאים באזור מהווים בסיס להתבססותה של חברת צומח המהווה גשר בין מינים מדבריים למינים ים תיכוניים. בית גידול זה מהווה אזור פעילות חיוני ויחיד במרחב למינים הזקוקים לתא שטח חולי כדוגמת צבי הים הגדולים, שזה אחד מהאזורים הייחודיים בחופי ישראל שבהם מתאפשר שלב חיוני ברבייתם (חפירת קינים והטלת ביצים), ואליו תחזורנה הנקבות המטילות בבגרותן. בישראל צמצום החופים ותחרות בני האדם על משאבי החוף הם גבוהים.

**חוף סלעי באכזיב
צילום- בית ספר שדה גליל**

**האם ישאר לנו חוף לבלות בו?
צילום- בית ספר שדה גליל**

בנוסף חוף זה הוא בעל ערכים נופיים ייחודיים. מיקומו המיוחד של החוף וריחוקו היחסי מן הגוש העירוני הבנוי עושים אותו לחוף שקט ואינטימי שאין רבים כמוהו. בשל ייחודו זה, מהווה החוף מרחב בילוי, ספורט עממי ומפגש של תושבי הגליל המערבי על אוכלוסיותיו המגוונות.

יחידת החוף הפתוח השנייה בחופי הגליל המערבי מצויה בין שבי-ציון בצפון לבוסתן-הגליל בדרום. החוף עצמו הוא רכס כורכרי מצוקי לא גבוה וממערב לו חופים סלעיים ומעט טבלאות גידוד. על גבי המצוק צמחייה אופיינית לחופים סלעיים. בדרום היחידה פרץ נחל יסף את מחסום הכורכר ונשפך אל הים סמוך לבוסתן הגליל.

רכס הכורכר כאן הווה מחסום לניקוז הטבעי וממזרח לו נוצרו בעבר ביצות

ושטחים מוצפים בהם שפע של צומח טבעי אופייני לבית הגידול הביצתי. רצועת החוף כאן, בין קו המים לרצועת הקרקעות המוצפות בחורפים גשומים הנה צרה ביותר, מרבית השטח חקלאי ופתוח, ורק מסילת הברזל חוצה אותו. רצועת חוף בעלת נופים כפריים עם חוף וים.

הסביבה הימית בגליל המערבי מגוונת ורגישה גם היא. ברצועת הים הקרובה לחוף מגוון גדול של תבליט ותצורות נוף תת- ימיות המשתרעות עד ששה ק"מ מקו החוף. מגוון מורפולוגי זה מהווה תשתית למגוון גדול של בתי גידול תת- ימיים עשירים. טבלאות הגידוד בחוף הצפוני של עכו ואלו הנאות והמפורצות מחוף אכזיב וצפונה בואכה ראש הנקרה אשר מהוות בית גידול קיצוני, ייחודי ועשיר מאין כמוהו, רכסי כורכר בתת- המים וביניהם קניונים תת- ימיים בהם עושר בתי גידול ומינים, איים קטנים, רכסי כורכר חופיים הנושאים צמחיית חוף מיוחדת ועשירה. כל אלה הוו בסיס איתן לייעודן של שלוש שמורות טבע ימיות מהן שתיים נרחבות יחסית; "חוף ראש- הנקרה", "חוף אכזיב" ו"שמורת- ים חוף בוסתן- הגליל" הקטנה.

**הפנינג שמירת טבע בחוף בצת
צילום- בית ספר שדה גליל**

למעט החופים הפתוחים שנותרו נשקפת בשנים האחרונות סכנה ממשית. בנוסף לפיתוח השוטף של המוקדים הבנויים הקיימים והתשתיות הארציות, אנו עדים לביקוש גבוה לקרקעות חופיות בגליל המערבי למגוון שימושים. המגמה להחיות ולממש תכניות מלונאות ותיירות ישנות ופוגעניות דוגמת תוכנית חוף בצת, אשר "ניצל" עקב לחץ ציבורי נחוש. במקביל, מעת לעת עולים "רעיונות" חדשים- ישנים מטעם השלטון המרכזי והשלטון המקומי, לניצול מלונאי- תיירותי של אתר המגורונים הנטוש "חצרות יסף" ובניית השטח הפתוח הנדיר שנותר. על כל אלה הולך וגובר הלחץ להקמת מתקני תשתית אזוריים גדולים כמתקן התפלה ומתקני קליטת גז. במידה ותכניות אלו יתממשו אפילו בחלקן, הן עלולות לגרום לפגיעות קשות נוספות בסביבה החופית והימית בגליל המערבי.

אז מה יש לנו כאן? פיסות טבע קטנות של חוף וים, שרידי נוף כפרי- חקלאי פתוח בו מבלה הציבור ואתרי מורשת תרבות יוצאי-דופן. כל אלה שוכנים לחוף ים ומספרים את סיפור הדורות. בעיקר הם מעידים על מה שהיה. אם הדור שלנו חפץ להותיר חותם חיובי בסיפור הדורות, עלינו לעשות כל מאמץ לטפח ולשמור על המעט שנותר מחופי הגליל המערבי.